

Campusparken, Umeå Universitet. Foto Kasper Dudzik

LANDSKAB 4 2017

Ansv. redaktør

Annemarie Lund, landskabsarkitekt MDL
Akademisk Arkitektforening,
Åbenrå 34
1124 København K
Telefon +45 26 21 06 33
landskab@landskabsarkitekter.dk
www.landskabsarkitekter.dk

Redaktionsudvalg

Jacob Fischer (fmd.), Philip Dahlerup Christensen, Ulrik Kuggas,
Liv Oustrup, Lulu Salto Stephensen, Anne Dahl Refshauge (suppleant).
Nordisk repræsentation: Malin Blomqvist, Finland; Ulla R. Pedersen, Island;
Ingebjørg Finnebråten og Anne Tibballs, Norge; Sabina Richter, Sverige

Korrektur

Tilde Tvedt

Annoncer

DG Media as, Havneholmen 33, DK-1561 København V
Casper Sindet Jacobsen. Telefon: +45 33 70 76 38, +45 29 25 04 07
casper.j@dgmedia.dk
Lars Schau Nielsen. Telefon +45 33 70 76 65, +45 26 27 54 75
lars.n@dgmedia.dk
www.dgmedia.dk

Abonnementspriser 2017

I Danmark 1.021,25 kr. inkl. moms og forsendelse
Norden, Grønland og Europa 868,00 kr. inkl. forsendelse, ekskl. moms
Øvrige udland 1.019,00 kr. inkl. forsendelse
Løssalg 137 kr. inkl. moms, ekskl. porto
Landskab udkommer 8 gange om året

Abonnement

Henrik Dreiager
Telefon: +45 30 85 90 12
hd@arkitektforeningen.dk

Udgiver

LANDSKAB udgives af Danske Landskabsarkitekter, DL,
Peter Bangs Vej 30, DK-2000 Frederiksberg, tel. +45 33 32 23 54
www.landskabsarkitekter.dk
i samarbejde med Akademisk Arkitektforening

Reproduktion og tryk

Stibo Graphic A/S, Saturnvej 65, 8700 Horsens
Medlem af Danske Specialmedier
ISSN 0023-8066

Forside

Byhaven 2200 N i Nørrebroparken. Foto Camilla Hedegaard Møller

- 93 Tættere**
Annemarie Lund
- 94 Urbana grundvärden**
Thorbjörn Andersson
- 99 När Växjö växer räcker inte skogen som mötesplats**
Maria Sundell Isling
- 102 Kan en siffra bli en park?**
Emily Wade
- 106 U-landsekonomi präglar svensk samhällsbyggnad**
Rickard Stark
- 108 Vad kostar ett träd?**
Monika Gora
- 110 Rätt tätt ger plats för mellemrum**
Elin Normann Bjarsell och Mirja Ranesköld
- 112 Ta vara på barns och lärares erfarenheter**
Kerstin Nordin
- 114 Landskabsarkitektfaglige dilemmaer i praksis
– reflektioner over borgerinddragelse og landskabsarkitektur**
Camilla Hedegaard Møller
- 118 Bogomtale**
Søren Harboe om Kristine Jensens Tegnesteue: Alle tiders landskab
- 120 Summary**
Pete Avondoglio

Notestof A46, A48, A50, A52

TÆTTERE

Annemarie Lund

Hvert år arrangerer Akademien for landskapsarkitektur under Sveriges arkitekter – i et tæt samarbejde med lokale kræfter – en såkaldt 'seminariestafet'. Målet er at belyse problemstillinger i forskellige dele af Sverige. I 2016 var temaet fortætning, og seminaret med titlen 'Tætt Intill – om fortætning med kvalitet i den växande medelstora staden' afholdtes i Växjö. Seminaret omhandlede fortætningsproblematik i mellemstore byer – ikke de store byer. Indlægsholderne talte både landskapsarkitekter, bybyggere og lokale debattører. Folke Johansson, landskapsarkitekt LAR/MSA introducerede med disse ord: 'I dagens förtätningshysteri debatteras exploateringsgrad och undermåliga utemiljöer för boende, skolor och barn. Mjuka och viktiga värden hamnar lätt i marginalerna när politikens och byggherrarnas gemensamma målsättning om att snabbt få fram bostäder prioriteras. Attraktiv mark i storstäderna gör det samtidigt lättare att ställa kvalitativa krav på gemensamma grönytor och allmän plats. I mindre och medelstora städer är marginalerna mindre och kommunerna har svårare att ställa krav på exploateringar i planer och avtal'.

Seminarets indlæg er blevet til korte artikler. Thorbjörn Andersson, landskapsarkitekt LAR/MSA, professor ved SLU, skriver om 'urbane grundværdier' i kampen om byen. Han hævder, at den urbane livsform bliver mere og mere attraktiv for mennesker over hele verden; i 2008 krydsede kurverne for, hvor mange der bor i landsbyer, og hvor mange der bor i urbane miljøer, hinanden. Den hurtige urbanisering stiller krav til byernes evne til at indoptage de mange nye beboere på kort tid. Kampen om byernes uderum accelererer. Thorbjörn Andersson opregner først fem myter om byen, bl.a. værdien af og brugen af de offentlige rum, trafik, ressourceforbrug, brug af uderum set i forhold til svensk klima. Og dernæst fremlægges fem holdninger til, hvad fremtidens by har behov for set fra landskapsarkitektens synsvinkel: grønne, naturlignende steder, uprogrammede steder, byrum der giver mulighed for social kontakt og kan fungere som 'træningsarena' for social tolerance samt mindre ressourceforbrug. Er det så ligefrem en opfordring til, at byrum bør være mere ydmyge, beskedne og mådeholdne i brug af udstyr og tingeltangel?

Maria Sundell Isling, teknisk chef i Växjö kommune og landskapsarkitekt LAR/MSA beskriver byudviklingsproblematik i Växjö, hvor seminaret fandt sted. Fortætning kan være problematisk for byens grønne strukturer, kiler og parker. Växjö er ganske vist omgivet af søer og skove, men bolignære rekreationsområder er nødvendige. Växjö har få store parker, og de få parker, som etableres i de nye områder, domineres af regnvandsbassiner og er derfor umiddelbart sværere at bruge til børns leg. Hvordan fortætter man med kvalitet, spørges der?

I artiklen *Kan en siffra bli en park?* forklarer Emily Wade, landskapsarkitekt LAR/MSA, Landskapslaget AB om, hvordan man kan vurdere friarealer ved hjælp af Alviksmodellen. Den er bl.a. anvendt ved fortætning af Årstastråket fra 1950'erne og Bällstahamnen, et industriområde, der skal omdannes til boligområde. Alviksmodellen er udviklet som værktøj til at analysere kvantitet, nærhet, kvalitet og funktionalitet, så man kan bedømme, om der er tilstrækkelig meget og tilstrækkelig godt og brugbart parkareal og natur nær boligen i en bydel eller et planlagt område. Alviksmodellen giver kvantitative argumenter for at opnå kvalitativt bymiljø. Og den kan bruges i forhandlinger om disponering af grunde, så almenvellets interesser tilgodeses på lang sigt. Hvis man kan sikre minimum 10m²/person, har man dog et grundlag for både boldspil og fuglesang, skriver Emily Wade.

I Sverige ejer kommunerne størstedelen af den jord, som kan byudvikles, og det burde give unikke muligheder for at bygge fantastiske byer, skriver Rickard Stark, Okidoki AB og områdearkitekt for Vallastaden 2017, en bomesse, som åbner 2. september. Vallastaden i Linköping opføres efter tre kriterier: mindre byggefelter, så man får en blanding af villaer, rækkehuse og etageboliger i samme kvarter, detailplaner før grundsalg og fast pris på byggegrundene.

Det er kendt, at store træer og parker giver økonomisk merværdi. Alligevel fældes mange træer i byerne, og fortætning aktualiserer og forstærker dette problem. For træer kræver plads, helst god plads; Monika Gora er kunstner og landskapsarkitekt, og hendes artikel (og bog) viser det store tab, vi og byerne får, når store træer fældes.

Artiklen af Elin Normann Bjarsell, landskapsarkitekt på Atkins og Mirja Ranesköld, planlægger ved Boverket sammenfatter deres publikation *Rätt tätt – en idéskrift om förtätning av städer och orter*, som giver eksempler på fortætning og fremhæver vigtige aspekter såsom rum, lys, støj og øget slid.

Kerstin Nordin LAR/MSA, Institutionen för stad och land, SLU beskriver, hvordan børn kan inddrages i planlægningsprocesser. Artiklen beskriver erfaringer fra et projekt, hvor skolebørn (fra 10 år og op) samt lærere har indtegnet oplysninger om, hvordan de bruger og oplever et givent område, på digitale kort. Metoden bygger på et mangeårigt forskningsprojekt ved Sveriges lantbruksuniversitet, og seks kommuner i Sverige har brugt metoden i byfornyelse og i skolevejsprojekter. AL

SUMMARY

Denser, p. 93 **Annemarie Lund**

Every year the Academy for landscape architecture under Sveriges arkitekter – in a close collaboration with local partners – arranges a so-called ‘seminar relay’, the goal being to investigate problems in different parts of Sweden. In 2016, the theme was densification and a seminar entitled ‘Tätt Intill – on densification with quality in the growing medium-sized city’ was held in Växjö. The seminar dealt with the densification problems in medium-sized cities. The speakers included both landscape architects, urbanists and local debaters. Folke Johansson, landscape architect LAR/MSA introduced the seminar with these words: ‘With today’s densification hysteria, degrees of exploitation and substandard outdoor environments for schools and children are under debate. Soft and important values easily become marginalized when the common goal of politicians and builders is to prioritize the rapid establishment of housing. Attractive land in the large cities also makes it easier to place qualitative demands on the common green spaces and public areas. In small and medium-sized cities, the margins are smaller and the municipalities find it more difficult to place demands on the degree of exploitation in plans and agreements.’

The seminar presentations have been published in short articles. Thorbjörn Andersson, landscape architect LAR/MSA and professor at SLU, wrote about ‘basic urban values’ in the struggle for the city. He claims that the urban lifestyle is becoming more and more attractive for people throughout the world; in 2008, the curves intersected in how many lived in villages and how many lived in urban environments. The rapid urbanization places demands on the city’s ability to assimilate the many new citizens in a short period of time. The struggle for urban free spaces is accelerating. Thorbjörn Andersson lists the first five myths about the city, including the value and use of the public spaces, traffic and resource consumption seen in relation to the Swedish climate. And thereafter he presents five views as to what the future city’s needs are seen from the landscape architect’s point of view: green, natural spaces, non-programmed places, urban spaces that offer the opportunity for social contact and can serve as ‘training arenas’ for social tolerance and reduced resource consumption. Is this not a plea that urban spaces should be more humble, modest and moderate in the use of equipment and tingel tangel?

Maria Sundell Isling, technical manager in Växjö municipality and landscape architect LAR/MSA describes the urban development problems in Växjö, where the seminar took place. Densification can present a problem for the city’s green structure, wedges and parks. It’s true that Växjö is surrounded by lakes and forests, but nearby recreational areas are necessary. Växjö has a few large parks, and the few parks that are established in the new areas are dominated by rainwater retention ponds and are thus difficult for children to use for play. The question is, how does one densify with quality?

In the article, Can a number become a park? Emily Wade, landscape architect LAR/MSA, Landskapslaget AB explains how one can evaluate outdoor areas by employing the Alvik model. This was used in the densification of the Årstastråket area from the 1950’s and Bällstahamnen, an industrial area that was to be converted to housing. The Alvik model was developed as a tool to analyze quantity, proximity, quality and functionality, in order to determine if there is enough sufficiently good and usable park area and nature near the housing area in an urban quarter or planned area. The Alvik model offers quantitative arguments for achieving a qualitative urban environment. It can also be used in negotiations about the disposition of properties, so that public interest can be satisfied in the long term. However, if one can ensure a minimum of 10 m²/person, one has a basis for both ball games and bird-song, writes Emily Wade.

In Sweden, the municipalities own a great deal of the property that can be urbanized, and this should offer unique opportunities to build fantastic cities, writes Rickard Stark, Okidoki AB and regional architect for Vallastaden 2017, a housing exhibition that opens September 2. Vallastaden in Linköping will be built according to three criteria: small building lots, so one can achieve a mixture of single family homes, row houses and high-rise housing in the same quarter, detail plans for lot sales and fixed price for the building lots.

It is a fact that large trees and parks provide a financial added value. Regardless of this, many trees are felled in cities and densification is carried out, which reinforces this problem. As trees require space, preferably lots of space; Monika Gora is an artist and landscape architect and her article (and book) illustrates the great loss that we and the city suffer when large trees are felled.

The article by Elin Normann Bjarsell, landscape architect at Atkins, and Mirja

Ranesköld, planner at Boverket, summarizes their publication Rätt tätt – an idea catalogue on the densification of cities and towns that offers examples of densification and highlights important aspects such as space, light, noise and increased wear.

Kerstin Nordin LAR/MSA, Institution for city and country, SLU describes how children can be involved in the planning processes. The article describes results from a project in which school children (from ages 10 and up) and their teachers have marked on a digital map, information on how they use and experience a given area. The method is based on a long term research project from Sweden’s Agricultural University, and six municipalities in Sweden have employed the method in urban renewal and in school-path projects.

Professional landscape architecture dilemmas in practice – reflections on citizen involvement and landscape architecture, p. 114 **Camilla Hedegaard Møller**

In January 2017 I defended my PhD. dissertation at the School of Architecture in Copenhagen. The dissertation dealt with how Nørrebroparken in Copenhagen was transformed (2001-07) and on the processes behind it. I have been especially engaged in the architectural dilemmas and problems that are implied by citizen involvement, and the dissertation can be described as a kind of profession and method research. The research results can be read in their entire complexity and with all the nuances in the dissertation, but in this article I have, to a certain degree, generalized simplified points from the dissertation and problematized openly in order to point out the dilemmas, which I assess to be the most relevant in practice, including:

When community democratic processes are embedded in the representative democratic process, it is important to discuss which decisions belong to which forms of democracy, and thereby to which players. The local are not just local but can be of decisive importance in other contexts. Opposing interests like this must be identified early in the process.

As advisor it is therefore interesting to see if citizens can be involved here and now in relation to certain aspects, while still considering future and unknown citizens and functions on a longer term basis. The landscape architectural elements’ durability should be facilitated and the question as to whom they should have value to should be clarified.

Pete Avondoglio